

GÖRME ENGELLİ ÖĞRETMENLERİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNE YÖNELİK POLİTİKA BELGESİ

Hazırlayan: Eğitimde Görme Engelliler Derneği

Öğretmenlik ve İstihdam Komisyonu

Bu belge, Avrupa Birliği - Sivil Düşün Aktivist Programı tarafından desteklenen ve Eğitimde Görme Engelliler Derneği tarafından 19 - 21 Nisan 2019 tarihlerinde düzenlenen "Görme Engelli Öğretmenlerin Sorunları Ve Çözüm Önerileri" temalı çalıştay sonucunda hazırlanmıştır.

İçerik tamamıyla Eğitimde Görme Engelliler Derneği'nin sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Adres: Sanlıhan, Meşrutiyet Mahallesi, Atatürk Bulvarı,

No 105/605, Kat 6, Kızılay Çankaya/ANKARA

Telefon&Belgegeçer: 0312-418-14-12

Mobil: 0506-261-29-61

E-posta: bilgi@eged.org

Web: www.eged.org

İçindekiler

Giriş:.....	2
1. Bölüm: Bakanlıkla ilişkiler ve mevzuat düzenlemeleri	5
2. Bölüm: Kurum içi iletişim.....	7
3. Bölüm: Sınıf yönetimi ve ölçme değerlendirme	10
4. Bölüm: ders materyalleri ve eğitim teknolojilerinin kullanımı	12
5. Bölüm: Genel değerlendirme, sonuç ve öneriler	15

Giriş:

Ülkemizde 1950'li yıllardan itibaren kendisini üretim toplumuna dahil etme mücadelesi veren görme engelli bireylerin hangi mesleklerde daha başarılı olabileceği konusu halen tartışılmaya devam etmektedir. Teknolojinin gelişmesine paralel olarak geçmişte yapılması çok daha zor olan birçok meslek, bugün görme engellilerin en çok tercih ettiği uğraşlar arasına girmiştir. Şüphesiz bu durum gelecekte de aynı hızda devam edecek; her ne kadar birtakım kişi ve kurumlarca yapılamayacağı iddia edilse de, görme engelliler hayatın her alanında çok daha fazla aktif olabileceklerdir.

Geçmişte çeşitli yöntemlerle engellenen fakat bugün dikkate değer sayıda görme engellinin yapabildiği uğraşlara örnek olarak öğretmenlik mesleği rahatlıkla verilebilir. Gerçekten de, yakın tarihlere kadar görme engellilerin öğretmenlik yapip yapamayacağı veya hangi okullarda bu mesleği icra edebileceği meselesi tartışılmaya devam etmiştir. Öyle ki, bu tartışmaya Milli Eğitim Bakanlığı da zaman zaman taraf olmuş ve tutumu görme engellilerin bu mesleğe atanıp atanamaması sürecinde önemli bir rol oynamıştır. 2010 yılından itibaren yapılan engelli öğretmen atamaları ise, görme engellilerin öğretmenlik mesleğine atanabilmelerini kolaylaştırmıştır.

Geçmişte görme engellilerin öğretmenlik yapamayacağına ilişkin mevzuat düzenlemeleri bulunmasına rağmen bugün bu kişilerin öğretmenlik mesleğini icra edebilmesini kolaylaştıran en önemli etkenlerin başında şüphesiz teknoloji gelmektedir. Bugün görme engelli bir öğretmen, kendisinin kullanabileceği yazılım ve donanımlar ile güçlendirilmiş bir bilgisayar vasıtasıyla tahtaya yazı yazabilmekte, dersini görsel materyallerle zenginleştirebilmekte, öğrencilerine ders notları hazırlayabilmekte ve onlarla daha etkileşim halinde derslerini işleyebilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Ekim 2017 dönemi verilerine göre, Bakanlığa bağlı eğitim kurumlarında 1375 görme engelli öğretmen görev yapmaktadır. Bu tarihten sonra yapılan engelli öğretmen atamalarıyla birlikte görme engelli öğretmen sayısının 1.5000 dolaylarına ulaştığı düşünülmektedir. Branşlara göre dağılım verileri incelendiğinde ise; görme engelli öğretmenlerden 179'u Türkçe, 174'ü Sosyal Bilgiler, 123'ü Türk Dili ve Edebiyatı, 119'u Tarih ve 117'si Rehberlik branşlarında bulunmaktadır.

Her ne kadar görme engellilerin öğretmen olarak atanması yasal olarak mümkünse de, bu kişiler göreve başladıktan sonra çeşitli sorunlarla karşılaşabilmektedir. Bu cümleden olarak; okul idarecilerinin görme engelli bir kişinin nasıl öğretmenlik yapacağı hususunda yeterli bilgiye sahip olmaması, okulun fiziki ve ders materyali bakımından erişilebilirlik sorunları içermesi, velilerin engelliliğe yönelik farkındalıklarının düşük olması ve Bakanlıkça geliştirilen dijital çözümlerin görme engelli öğretmenlerin kullanımına hitap etmemesi gibi etkenler, görme engelli bir kişinin diğer meslektaşları gibi rahat biçimde mesleğini yapabilmesini zorlaştırmaktadır.

Eğitimde Görme Engelliler Derneği (EGED), görme engelli öğretmenlerin karşılaştığı sorunlara yönelik czm nerileri geliştirmeyi ve bunların uygulanması sürecini takip etmeyi amaçladığını tüzüğünde ve clışma programında ilan etmiştir. EGED bu yönüyle, görme engelli öğretmenleri hedef kitlesi olarak ifade eden tek dernektir. Dernek kurulduğu 2013 yılından itibaren görme engelli öğretmenlerin mesleğini icra ederken karşılaştığı sorunların czmne yönelik şu faaliyetleri gerçekleştirmiştir:

-Engelli ğretmenlerin atanması sürecinde kamuda görev yapma şartının aranmasına karşı hukuki girişimde bulunularak atamalara herhangi bir kamu kurumunda clışanların da başvurabilmesi sağlanmıştır.

-Mazerete bağlı yer değiştirme uygulamasına engellilik durumunun eklenmesine katkıda bulunmuştur.

-EBA'nın (Eğitimde Bilişim Ağı) görme engelli öğretmenlerin kullanımına uygun hale getirilebilmesi clışmaları sürdürülmektedir.

-Ankara, İstanbul ve İzmir'de yerel görme engelli öğretmenler toplantıları düzenleyerek sorunları tespit etmiş ve geliştirilen czm önerilerini sürekli olarak Bakanlığa iletmiştir. Bu toplantıların online olarak da yürütülmesiyle birlikte katkısı alınan görme engelli öğretmenlerin sayısı 200 civarına ulaşmıştır.

-Görme engelli öğretmenlerin sorunlarına yönelik ülke cpında bir anket düzenlemiş ve o dönem görev yapan görme engelli öğretmenlerin yaklaşık %30'una ulaşarak 327 kişinin katılım sađladđı anketin sonuçlarını bir rapor halinde yayımlamıştır. Anket sonuçları ayrıca 2018 FATİH Projesi Eğitim Teknolojileri Zirvesi'nde ve 2018 Engelsiz Bilişim Kongresi'nde sunulmuştur.

- Derneğin Uzaktan Eğitim Akademisi Projesi kapsamında görme engelli öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim kursları düzenlenmiştir. Bu kurslarda EBA, E-Okul ve MEBBİS gibi Bakanlığın geliştirdiği dijital uygulamaların kullanımının yanı sıra; özlük hakları, sınıf yönetimi ve kurum içi ilişkiler konuları da ele alınmıştır. Bu kurslara 50 dolayında görme engelli ğretmen katılım sağlamıştır.

-Görme engelli öğretmenlerin faydalanabileceği "Sorularla Görme Engelli ğretmenlerin Yasal Hakları" dokümanı hazırlanmıştır.

- 2016 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı'nın engelli ğretmen ataması kapsamında göreve başlayanlardan "ğretmen olabilir" ibaresi içeren sağlık raporu istemesi zerine, Sağlık Bakanlığı ile iletişim kurulmuş; adı geçen Bakanlık tarafından görme engelli ğretmen adaylarına bu raporu verme konusunda şüphe duyan sağlık kurulları uyarılmış ve görme engelli olma durumunun yasal olarak öğretmenlik yapmaya elverişli olduğu hatırlatılmıştır.

Görüldüğü üzere EGED, görme engelli öğretmenlerin hangi sorunları yaşadığını ve ne gibi çözüm önerilerinin bu problemleri gidereceğini farklı yöntemlerle tespit etmiştir. EGED, bu tecrübeden cesaret alarak, AB Sivil Düşün Aktivist Programı desteğiyle, 19 - 21 Nisan 2019 tarihlerinde, ülkemizde ilk defa gerçekleştirilen Ulusal Görme Engelli Öğretmenlerin Sorunları ve Çözüm Önerileri Çalıştayı'nı düzenlemiştir. Çalıştaya ülkemizin çeşitli bölgelerinde görev yapan farklı branşlardan 50 görme engelli öğretmen katılım sağlamıştır. Çalıştay kapsamında; görme engelli öğretmenlere hakları ve idari başvuru yolları, hak savunuculuğu ve mobbing uygulamaları eğitimleri verilmiş; ardından yapılan atölye çalışmaları ile görme engelli öğretmenlerin sorunları ve çözüm önerileri üzerine politika belgesi oluşturulmuştur. Atölye çalışması istasyon tekniği kullanılarak; Bakanlıkla ilişkiler ve mevzuat düzenlemeleri, kurum içi iletişim, sınıf yönetimi ve ölçme değerlendirme, ders materyalleri ve eğitim teknolojilerinin kullanımı başlıklarında gerçekleştirilmiş; tüm katılımcılar dört konuda da görüşlerini ifade edebilmişlerdir. Buna paralel olarak, bu dokümanın ilk dört bölümünde, adı geçen başlıklarda karşılaşılan sorun ve çözüm önerilerine detaylı olarak yer verilmiş; son bölümde ise genel bir değerlendirmede bulunularak, görme engelli öğretmenlerin atandıktan sonra mesleğe uyumu ve erişilebilir şartlarda görevini yapabilmesi için alınması gereken tedbirlere yönelik nasıl bir planlama ve uygulama süreci geliştirilebileceği üzerine öneriler ifade edilmiştir.

Bu dokümanı sahada aktif olarak çalışan ve her yönüyle meseleye hakim olan bir sivil toplum kuruluşunun doğrudan hedef kitleye ulaşarak hazırladığı dikkate alındığında, içerisinde bulunan tespit ve çözüm önerilerinin, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili hizmet birimlerinin ve diğer karar alıcıların görme engelli öğretmenlere yönelik geliştirecekleri politikaları belirlerken kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca; alanda çalışan sivil toplum kuruluşlarının da bu belgeye dayanarak görme engelli öğretmenlerin sorunlarıyla ilgili farkındalıkları yükselecek; geliştirecekleri savunuculuk çalışmalarında bu kişilerin mesleki yaşantılarına daha fazla odaklanabileceklerdir. Eğitimde Görme Engelliler Derneği, bu belgede dile getirilen çözüm önerilerinin hayata geçirilebilmesi için her türlü girişimi sürdürecektir ve görme engelli öğretmenleri odak noktasına alan benzer organizasyonları gerçekleştirmek için tüm fırsatları değerlendirecektir.

1. Bölüm: Bakanlıkla İlişkiler Ve Mevzuat Düzenlemeleri

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2010 yılından itibaren yaptığı engelli öğretmen atamalarıyla birlikte eğitim kurumlarında görev yapan görme engelli öğretmen sayısında gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Ne var ki atamalar yoluyla daha fazla görme engellinin öğretmenliğe atanmasını mümkün kılan Milli Eğitim Bakanlığı, bu kişilerin mesleğe uyumu sürecinde aynı hızda bir ilerleme kaydedebilmiş değildir. Bu bölümde, Milli Eğitim Bakanlığı'nın görme engelli öğretmenlerle olan ilişkilerine ve mevzuatta karşılaşılan aksaklıkların giderilmesine yönelik sorun ve çözüm önerilerine yer verilmiştir.

1) Engelli bir öğretmen genellikle Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı (EKPS) puanıyla atanmaktadır. Ancak bu sınavda diğer öğretmen adaylarının katılmak zorunda olduğu eğitim bilimleri ve alan bilgisi sınavlarına engelli öğretmen adayı katılmamaktadır. Bundan hareketle, Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı'na katılan engelli öğretmenler için ilave olarak eğitim bilimleri ve alan bilgisi sınavı yapılmalıdır. Ayrıca engelli öğretmen atama takvimi sistemli hale getirilmeli, genel öğretmen atama takvimiyle benzer zaman dilimlerinde yapılmalıdır. Diğer yandan atama döneminde ilan edilen kadroların mevzuatla belirlenen bölümü engelli öğretmenler için ayrılmalıdır.

2) Ataması gerçekleştirilen engelli öğretmen adaylarının göreve başlama işlemleri esnasında öğretmenlik yapıp yapamayacaklarına ilişkin sağlık kurulu raporunu ibraz etmelerinin istenmesi, özellikle görme engelli bireyleri oldukça mağdur etmektedir. Şöyle ki; geçmişten bu yana, farklı illerde anılan belgeyi almak isteyen birçok görme engelli öğretmene, sağlık kurulları bu raporu neye dayanarak ve hangi kriterleri göz önünde bulundurarak vermeleri gerektiğini ifade eden bir düzenleme olmadığını öne sürmüş ve anılan hususta bir rapor vermemiştir. Ayrıca, yalnızca görme engelli olma durumunu gözeterek "öğretmenlik yapamaz" benzeri ifadeler içeren sağlık kurulu raporları da düzenlenmiştir. Tüm bu nedenlerle, Haziran 2016 döneminden itibaren görme engelli öğretmenler, bu raporu alabilecekleri hastane arayışına girmiş, bunun için ikamet ettiği ilin dışında bir sağlık kuruluna başvurma gibi yöntemleri dahi kullanmak zorunda bırakılmıştır. 2019 engelli öğretmen atamasıyla birlikte ise engelli öğretmenler hangi hastaneden sağlık raporu aldıysa "öğretmen olabilir" ifadeli raporu da oradan almaya mecbur bırakılmıştır ki; bu, örneğin Edirne'de yaşayan, üniversite eğitimini İzmir'de sürdürdüğü için sağlık raporunu oradan alan ve Gaziantep'e atanan bir öğretmenin, ilgili raporu almak için önce Edirne'den İzmir'e gitmesi, rapor çıkartması ve Gaziantep il Milli Eğitim Müdürlüğüne vermesi anlamına gelmektedir. Bu durum, öğretmenlik diploması almaya hak kazanmış engelli öğretmen adaylarının göreve başlayıp başlayamayacaklarına doktorların karar vermesi anlamına gelmektedir. Adaylık sürecinde herkesle birlikte yazılı ve sözlü sınav gibi aşamalara tabi tutulan engelli öğretmenler, başarılı olmaları halinde asil öğretmenliğe hak kazanabilecektir. Dolayısıyla, daha önce olduğu gibi, yalnızca ön başvuru sırasında alınan engelli sağlık kurulu raporunun yeterli sayılması, engelli öğretmen adaylarının mesleki yeterliliklerinin sorgulanması durumunu ortadan kaldıracaktır.

3) Başta BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme ve Engelliler Kanunu gibi Ulusal ve uluslararası mevzuatlar olmak üzere engelli bireylerin kamusal alanlara erişim haklarını güvence altına alan yasal düzenlemeler bulunmasına rağmen, Bakanlığa bağlı eğitim kurumlarında erişilebilirlik düzenlemeleri yeterince sağlanmış değildir. Bilindiği üzere bu eğitim kurumlarında öğrenim gören engelli öğrenciler ile personel olarak çalışan engelli öğretmen ve memurlar bulunmaktadır. Dolayısıyla tüm eğitim kurumlarının erişilebilir hale getirilebilmesi için gerekli planlama yapılmalı ve uygulama sürecine geçilmelidir.

4) Mevcut durumda, mazerete bağılı yer değiştirme dönemlerinde ogretmenler görev yaptığı ilçedeki norm açığı bulunan eğitim kurumlarına başvuru yapamamaktadırlar. Ancak, ikamet adresine yakınlık veya eğitim kurumunun fiziki şartlarının elverişliliği gibi gerekçelerle engelli ogretmenler görev yaptığı ilçedeki farklı bir eğitim kurumunu tercih etmek isteyebilmektedir. Bundan dolayı mazerete bağılı yer değiştirme dönemlerinde engelli ogretmenin görev yaptığı ilçedeki norm açığı bulunan eğitim kurumlarına başvuru yapabilmesi sağlanmalıdır.

5) Milli Eğitim Bakanlığı - Ortaogretim Kurumları Yönetmeliği'nin "ogretmenlere nöbet görevi verilmesinin esasları" başlıklı 91. maddesinin 2. fıkrasının g bendinde, " Engelli ogretmenler ile engelli çocuğu bulunan ogretmenler nöbet görevinden muaf tutulur. Ancak, engelli ogretmenler ile engelli çocuğu bulunan ogretmenlerden istekli olanların nöbetlerinin belirlenmesinde tercihlerine öncelik verilerek düzenleme yapılır." ifadeleri bulunmaktadır. Buna göre, ortaogretim kademesinde çalışan görme engelli ogretmen nöbet görevinden muaf tutulmuş; ancak istemesi halinde bu görevi yapmasına engel olunmamıştır. Ayrıca nöbet görevini yerine getirmek isteyen görme engelli ogretmenin engel durumunun göz önünde bulundurulması da gerekmektedir. Ancak aynı hükümler Milli Eğitim Bakanlığı - Okul oncisi Eğitim ve İlkogretim Kurumları Yönetmeliği'nde bulunmamaktadır. Bundan dolayı okul oncisi eğitim veya ilkogretim kademesindeki bir eğitim kurumunda çalışan görme engelli ogretmenlerin de nöbet görevi kendi tercihlerine bırakılmalı; isteyen engelli ogretmen bu görevden muaf olmalı, nöbet tutmak isteyen engelli ogretmenin ise tercihleri dikkate alınarak bu görevi yapması sağlanmalıdır.

6) MİLLİ EğİTİM BAKANLIğI ORTAOGRETİM KURUMLARI Yönetmeliği'nin "Haftalık Ders Programı" başlıklı 12. maddesinin 2. fıkrasının a bendinde "Okulların eğitim ortamı, ogretmen durumu, engelli ogretmenler, engelli çocuğu bulunanlar, süt izni kullananlar, fizikı şartlar ve pedagojik esaslar göz önünde bulundurulur." ifadeleri bulunmaktadır. Buna göre, ders programının belirlenmesinde, görme engelli ogretmenin engel durumu göz önünde bulundurulmak durumundadır. Öte yandan, Milli Eğitim Bakanlığı Okul oncisi Eğitim Ve İlkogretim Kurumları Yönetmeliği'nde bu konuda ilgili bir düzenleme yapılmış değildir. Dolayısıyla bu kademede çalışan bir ogretmenin ders programı hazırlanırken engel durumunun göz önünde bulundurulması talebi mevzuatla güvence altına alınmamıştır. Bundan hareketle, ortaogretim kademesinde görev yapan görme engelli ogretmenlerin sahip olduğu ders programı belirlenirken engel durumlarının göz önünde bulundurulması talep etme hakkı, okul oncisi eğitim ve ilkogretim kademesinde görev yapan görme engelli ogretmenlere de verilmeli; bunun için ilgili mevzuat düzenlemesi yapılmalıdır.

7) Kamuoyunda 2023 Eğitim vizyonu çerçevesinde ogretmenlik meslek kanunu hazırlığında bulunulduğuna dair bir gündem oluşmaktadır. Bu kapsamda, oluşturulacak meslek kanununda engelli ogretmenlerin özlük haklarına dair ifadeler yoruma yer vermeyecek şekilde, açık ve anlaşılır biçimde yer almalıdır.

8) Yurt Dışında Görevlendirilecek Öğretmenleri Seçme Sınavı Başvuru Kılavuzu'nda yer alan başvuru şartları bölümünde, "Görevini yapmasına engel olabilecek vücut ve akıl hastalığı veya vücut sakatlığı ile engelli bulunmamak ve herhangi bir bulaşıcı hastalığın taşıyıcısı olmamak" ifadeleri yer almaktadır. Buna paralel olarak ilgili sınava başvuru yapan görme engelli adayların müracaatları söz konusu madde dayanak gösterilerek reddedilmekte; dolayısıyla görme engelli öğretmenler engel durumları nedeniyle ayrımcılığa maruz kalarak yurt dışında görev yapma hakkını kullanamamaktadır. Bu nedenle kılavuzdaki söz konusu ifade gelecek yıldan itibaren yapılan sınavlarda kaldırılmalı ve görme engelli öğretmenlerin bu sınava başvurma ve yurt dışında görevlendirme haklarını kullanabilmeleri sağlanmalıdır.

9) Engelli öğretmenlerin yaşayabileceği olası mağduriyetlerin önüne geçmek maksadıyla, Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nde engelli öğretmenlerin resen atamadan istisna oldukları yönünde bir düzenleme yapılmıştır. Ancak bazı il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleriyle eğitim kurumu yöneticilerinin, bu düzenlemenin aksi olacak şekilde uygulamada buldukları yönünde bildirimlere rastlanmaktadır. Bu nedenle, engelli öğretmenlerin kendi istekleri dışında başka bir kuruma kadrolarının taşınmaması ya da geçici olarak görevlendirilmemeleri için gerekli tedbirlerin alınmasına ihtiyaç vardır.

10) Görme engelli aday öğretmenlerin adaylık sürecinde alacağı eğitimlerde kullanılacak olan materyallerin erişilebilirliğine dikkat edilmelidir. Ayrıca aday öğretmenlere danışman olarak görevlendirilecek öğretmenlere verilen eğitimlerde, engellilik üzerine bilgilendirme yapılarak engelli bir adaya da danışmanlık yapabilecekleri hatırlatılmalıdır.

2. Bölüm: Kurum İçi İletişim

Görme engelli bir öğretmen gerek ilk atama kapsamında atandığında ve gerekse de yer değiştirme suretiyle yeni bir eğitim kurumunda göreve başladığında; okul idaresi, meslektaşları, öğrenciler ve veliler ile kendisini tanıtmak durumunda kaldığı bir iletişim süreci geliştirmektedir. Görme engelli öğretmen ilk olarak, okul idaresine kendisini kanıtlamak ve öğretmenliği layıkıyla yapabildiğini göstermek zorunda hissetmektedir. Şayet okul idaresi olumsuz bir önyargıya sahipse görme engelli öğretmenin mesleki verimi düşmekte, mobbinge varan ayrımcı uygulamalarla karşılaşma olasılığı da ortaya çıkabilmektedir. Nitekim gerek derneğimize ulaşan vaka bildirimleri, gerek düzenlemiş olduğumuz ankete verilen yanıtlar ve son olarak gerçekleştirdiğimiz çalıştayda ifade edilen durumlar, görme engelli öğretmenlerin okul idarecileriyle veya meslektaşlarıyla acil olarak ele alınmayı gerektiren problemler yaşadığını gözler önüne sermektedir. Bu bölümde, görme engelli öğretmenlerin kurum içi iletişim sürecinde yaşadığı sorunlara ve devamında bunlara yönelik alınabilecek tedbirlere yer verilmektedir.

1) Görme engelli öğretmenlere olabildiğince az ders verilmekte, daha çok seçmeli ve sınav kaygısı olmayan derslere girilmesine müsaade edilmekte ve bazı eğitim kurumlarında branşı olmamasına rağmen görme engelli öğretmen özel eğitim sınıflarına görevlendirilmektedir. Ayrıca Norm Kadro Yönetmeliği'ne uygun düşmeyecek şekilde ders dağılımı yapıldığı da bilinmektedir. Öte yandan Destekleyici kurslarda ve egzersiz çalışmalarında görev almak isteyen görme engelli öğretmenlere engel olmak isteyen okul idarecilerinin bulunduğu bilgisi de tarafımıza ulaşmaktadır. Son olarak; kutlama etkinliklerinde ve kulüp çalışmalarında görme engelli öğretmenlerin atıl durumda bırakılması da sık olarak karşılaşılan konular arasındadır. Bu ve daha başka sorunların kaynağı iletişim eksikliği ve engelliliğe karşı oluşan olumsuz önyargılardır. Dolayısıyla okul idarecilerine yönelik görme engelli öğretmenlerin hangi yöntem ve teknikleri kullanarak öğretmenlik yaptığının anlatıldığı hizmetiçi seminer veya eğitimler verilmelidir. Bu faaliyetler düzenli olarak her eğitim - öğretim döneminde tekrarlanmalı; etkinlikte mutlaka görevini başarıyla yerine getiren görme engelli öğretmenlerin deneyimleri vurgulanmalıdır. Ayrıca ayrımcılığa ve mobbinge maruz kalan görme engelli öğretmenlere böyle bir durumla karşılaşmaları halinde hangi mekanizmaları kullanabileceklerine yönelik bilgilendirmede bulunulmalıdır.

2) Engelli öğretmenlerin yer değiştirme, resen görevlendirmeden istisna olma, vergi indirimi, erişilebilir ortamlar oluşturma ve materyal temin etme gibi yasal hakları bulunmasına rağmen, okul idarecileri bu düzenlemeler konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Bu durum, idari personelin engelli öğretmeni yanlış yönlendirmesine ve zarar görmesine neden olabilmektedir. Görme engelli öğretmenin taleplerinin mevcut mevzuat doğrultusunda mümkün olup olmadığının yeterince araştırılması ve buna yönelik uygulamada bulunulması gerekmektedir. Dolayısıyla okul idarecileri, engelli öğretmenlerin hangi haklara sahip olduğu konusunda bilgilendirilmeli; bu iş için belli zaman aralıklarında seminerler düzenlenmelidir.

3) Ders programları hazırlanırken görme engelli öğretmenlerin özel durumları dikkate alınmamaktadır. 1. bölümde de yer verildiği üzere, Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde engelli öğretmenlerin ders programlarının düzenlenmesinde engel durumlarının göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmış; Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde ise böyle bir ifadeye yer verilmemiştir. Mevcut durumda ortaöğretim kademesinde görev yapan görme engelli öğretmenlerin bu haklarını kullanabilmelerinin idari personel eliyle keyfiyete dayalı olarak engellendiğine dair bilgiler ulaşmakta; okul öncesi eğitim ve ilköğretim kademesinde görev yapan görme engelli öğretmenler ise aynı hakkın kendilerine de verilmesini talep etmektedirler. Dolayısıyla

idari personelin mevcut mevzuata rağmen görme engelli öğretmeni mağdur edecek düzenlemeler yapmaları önlenmeli ve okul öncesi ve ilköğretim kademesinde görev yapan görme engelli öğretmenlerin de aynı haktan yararlanmaları sağlanmalıdır.

4) Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yazışmalar Doküman Yönetim Sistemi (DYS) aracılığıyla gerçekleşmesine rağmen birçok eğitim kurumunda duyurular basılı olarak yapılmaktadır. Böyle bir durumda görme engelli öğretmen mevcut duyurulardan haberdar olamadığı için dahil olmak istediği çalışmalara katılamamakta veya belli bir tarihe kadar bitirmesi gereken işleri bilgisi olmadığı için yapamadığından "sorumluluğunu yerine getirmeyen öğretmen" durumuna düşmektedir. Bu nedenle yazışmaların elektronik ortamda görme engelli öğretmenlere erişilebilir formatlarda sunulması noktasında gerekli tedbirler alınmalı; Doküman Yönetim Sistemi'nden (DYS) öğretmenlerin de faydalanabilmesi sağlanmalıdır.

5) "Engelli Kamu Personel Seçme Sınavı Ve Engellilerin Devlet Memurluğuna Alınmaları Hakkında Yönetmelik" uyarınca, işyerlerinin engelli personelin görevini yapabilmesini sağlayacak ortamları oluşturması gerekmektedir. İlgili yönetmeliğin 16/1. maddesinde bu hüküm, "Kamu kurum ve kuruluşları çalışma yerlerini ve eklentilerini, engellilerin erişebilirliğine uygun duruma getirmek, engellilerin çalışmalarını kolaylaştıracak gerekli tedbirleri almak ve engellilerin görev yaptıkları kadronun gereği olan işleri yapabilmeleri için engel durumlarına göre gerek duyulan yardımcı ve destekleyici araç ve gereçleri temin etmek zorundadır" şeklinde ifade edilmektedir. Buna rağmen görme engelli öğretmen görevini daha verimli şekilde yapabilmesini sağlayacak donanım veya yazılımlar talep ettiğinde kendisine bu araçların temin edilemeyeceği söylenmekte veya onun bu talebi yok sayılarak işleme dahi alınmamaktadır. Dolayısıyla ilgili mevzuat gereği görme engelli öğretmenler için gerekli yazılım ve donanımların temin edilmesi konusuna Bakanlığın daha fazla önem vermesi ve somut adımların atılması gerekmektedir.

6) Eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler ve öğrenci velileri arasında engelliliğe yönelik mevcut bulunan olumsuz önyargılar sebebiyle görme engelli öğretmenin istenmemesi durumuyla yoğun biçimde karşılaşmaktadır. Bu nedenle, eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlere ve öğrenci velilerine yönelik engelli farkındalığını artıracak ve onların başarılı oldukları alanların aktarıldığı faaliyetler yapılmalıdır.

7) Birçok görme engelli öğretmen, hangi haklara sahip olduğu noktasında yeterli bilgiyi edinemediğinden nasıl taleplerde bulunabileceğinden de emin değildir. Bu nedenle, görme engelli öğretmenlerin özlük ve sosyal haklarının anlatıldığı hizmetiçi eğitimler düzenlenmelidir.

3. Bölüm: Sınıf Yönetimi Ve Ölçme Değerlendirme

Okul idarelerinin, öğretmenlerin, velilerin ve öğrencilerin görme engelli bir öğretmene dair en büyük soru işareti nasıl bir sınıf yönetimi yapabileceği üzerinedir. Görme engelli bir öğretmenin sınıfta nasıl bir hakimiyet sağlayacağı, öğrencilerle olan diyalogu, müdahale edilmesi gereken durumlarda sergileyeceği tutum ve buna benzer konular, görme engelli öğretmenin karşısına sürekli olarak gelmektedir. Şu bir gerçektir ki; her öğretmen, öğrenim gördüğü fakültede aldığı öğretim teknik ve yöntemleri dersinde elde ettiği kazanımları kendi bulunduğu çevrenin şartlarına göre uyarlayarak ve kendi uygulamalarını harmanlayarak kullanır. Benzer biçimde, görme engelli öğretmenlerin de tamamının aynı yöntemleri kullanarak sınıf yönetimini sağladığı gibi bir çıkarımda bulunulamaz. Görme engelli öğretmenin benimsediği öğretim yaklaşımı, bireysel yaşamışlık ve tecrübeleri, teknoloji kullanımı ve bağımsız hareket becerileri gibi etkenler, onun ders işleme sürecini belirleyen unsurlardır. Birçok defa yüz yüze ve online ortamlarda gerçekleştirdiğimiz deneyim paylaşımı toplantılarında kendi yöntemlerini anlatan görme engelli öğretmenler, birbirleriyle etkileşim halinde bulunmaları sayesinde kullandıkları yöntemleri de revize edebilmektedir. Sınıf yönetimi; öğretmenin öğrencileriyle yürüttüğü bir süreçtir. Buna rağmen görme engelli öğretmenin verimli biçimde dersini işleyebilmesi için Bakanlık olarak alınması gereken tedbirlere bu bölümde değinilmiştir.

- 1) Sınıf düzeninin sık aralıklarla değişmesi, görmeyen öğretmenin sınıf içinde hareket ederken çeşitli kazalar yaşamasına yol açabilecek bir durumdur. Öğrencilerin yerlerinin sıklıkla değiştirilmesi de görmeyen öğretmenin sınıf yönetimini zorlaştırmaktadır. Çözüm olarak; fiziksel şartları uygun olan okullarda derslik sisteminin uygulanması, okul idaresi, sınıf öğretmeni, ders öğretmeni ve öğrenci iş birliğiyle sabit bir sınıf düzeni oturtulması önerilmiştir.
- 2) Yoklama alma ve defter doldurmada mevcut formatın görmeyen öğretmenlerin erişimine uygun olmaması sonucunda görmeyen öğretmenler tek başlarına yoklamayı sınıf defterine işlemekte ve konu kazanımlarını doldurmada sorun yaşamaktadır. Çözüm olarak E-Okul üzerinde erişilebilir bir biçimde hazırlanacak yoklama ve defter doldurma modülü tasarlanması önerilmiştir. Böyle bir uygulama, Bakanlığın eğitimde dijital imkanlardan yararlanmaya dönük politikasıyla da doğru orantılı olacaktır.
- 3) Ders materyallerinin erişilebilir olmaması sonucu ortaya çıkan sınıf yönetimi aksaklıkları, çözülmeyi bekleyen en önemli problemler arasındadır. Şöyle ki; öğretmenin ders materyaline tam hakim olamaması öğrencide kuşku ve sorgulamaya yol açacağından bu durum kimi sınıf yönetimi problemlerini beraberinde getirir. Görmeyen öğretmenler de erişilebilir olmayan materyallerle karşılaştıklarında materyale hakimiyetlerinde sorunlar yaşamakta, bu da yukarıda bahsedilen problemlere yol açmaktadır. Ders materyallerinin görmeyen öğretmen ve öğrencilere erişilebilir olarak sunulması bu sorunu çözecektir. Raporun bu bölümünde materyal erişilebilirliğinin sınıf yönetimindeki rolü vurgulanmış; bu sorunun nasıl çözülebileceğine ilişkin detaylara 4. bölümde yer verilmiştir.
- 4) İhtiyaç duyan görme engelli öğretmenlere yönelik beden dili eğitimi düzenlenmesi, onların öğrencileriyle olan iletişim sürecini olumlu biçimde etkileyecektir.

5) Ölçme aracı hazırlarken görmeyen öğretmenler, ölçme aracının görsel tasarımında sorunlar yaşayabilmektedir. Bu sorunun çözümünde ekran okuyucu ve Office yazılımlarını kullanarak ölçme aracının görsel tasarımının nasıl yapılacağını anlatan bir eğitim modülünün hazırlanarak görmeyen öğretmenlerin istifadesine sunulması etkili olacaktır.

6) Ölçme aracının hazırlanması ve çoğaltılması sürecinde okulda bulunan donanımlar görmeyen öğretmen tarafından kullanılamamaktadır. Okulda öğretmenlerin kullanımına tahsis edilmiş bilgisayarlardan en az birine ekran okuyucu yazılımların yüklenmesi, fotokopi makinalarının görmeyen öğretmenlerin kullanımı için erişilebilir hale getirilmesi vb. tedbirlerin alınması bu durumu ortadan kaldıracaktır.

7) Eğitim öğretim etkinlikleri kapsamında yapılan ölçme faaliyetlerinin çoğunun erişilebilir olmaması, değerlendirme safhasında da görmeyen öğretmeni ikinci bir kişiden destek almak zorunda bırakmaktadır. Bu durum nedeniyle görme engelli öğretmen her değerlendirme işi için bir okuyucu bulmak zorunda kalmaktadır. Bu zorunluluğun ortadan kalkması için il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri ve bölgede bulunan eğitim fakültelerinin iş birliği ile topluma hizmet uygulamaları dersi veya staj uygulamaları kapsamında görmeyen öğretmenlere asistan öğrenci görevlendirilmesi önerilmektedir. Ayrıca sınavların dijital ortamda yapılması Bakanlığın eğitimin her aşamasında teknoloji kullanımını teşvik etme politikasıyla paralellik içermekte olup; görme engelli öğretmenin kimseden destek almaksızın tek başına değerlendirme işini gerçekleştirmesini de mümkün kılacaktır. Bunun için pilot bölgeler belirlenerek uygulamaların yapılması ve belli bir aşamaya gelindikten sonra yaygınlaştırma çalışmalarında bulunulması tavsiye edilmektedir.

8) Rehberlik hizmetleri kapsamında yapılan test ve anket gibi araştırmaların erişilebilir olmaması ve bu materyalin elle doldurma zorunluluğunun bulunması, görme engelli öğretmenin ölçümleri değerlendirme safhasında zorlanmasına yol açmaktadır. Bu testlerin görmeyen öğretmenlerin değerlendirebileceği ve görmeyen öğrencilerin uygulayabileceği biçimde uyarlanması, anketlerin ise internet ortamında doldurulmasının sağlanması, görme engelli rehber öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme faaliyetlerini daha verimli ve etkili biçimde yürütmesini sağlayacaktır.

4. Bölüm: Ders Materyalleri Ve Eğitim Teknolojilerinin Kullanımı

Öğretmenlik, geçmiş yıllardan itibaren görme engellilerin tercih ettiği meslekler arasında yer almıştır. Dolayısıyla bu görevi başarıyla yürüten görme engelli öğretmenlerin sayısı az değildir. Bununla birlikte, teknolojinin hızlı bir şekilde hayatımıza girmesi, öğretmenlik mesleğinin görme engelliler tarafından daha kolay icra edilmesini sağlamıştır. Bu sayede görme engelli bir öğretmen rahatlıkla ders materyali hazırlayabilmekte veya dijital ortamda hazırlanmış bir dokümanı kontrol edebilmekte, sınıfta teknolojiyi kullanarak daha interaktif dersler işleyebilmektedir. Fakat bunun ön koşulu, erişilebilir ders materyallerinin bulunması ve Bakanlıkça geliştirilen uygulamaların evrensel erişilebilirlik kurallarına sahip olmasıdır. Ne var ki ülkemizde bu önkoşullar yeterince sağlanmış değildir. Ancak bu, sözü edilen konularda hiçbir ilerleme kaydedilmediği anlamına da gelmemektedir. Bu bölümde, görme engelli öğretmenlerin ders materyallerine erişimi ve teknolojiyi eğitimde kullanabilmesini sağlayan çözümlere yönelik yapılması gereken düzenlemelere değinilmektedir.

1) Braille formatlı ders kitapları görme engelli öğrenci ve öğretmenlere eğitim yılı başında ulaşmamaktadır. Öyle ki, yarıyıl tatili sonrası basımı yapılan kitaplar bulunmaktadır. Ayrıca Arapça, Osmanlı Türkçesi, Kur'an-ı Kerim ve müzik derslerine dair Braille formatlı içerikler yeterince bulunmamakta olup; sayısal içerikli branşlara ait üretilen içerikler de verimli değildir. Braille Osmanlı Türkçesi alfabesinin resmi olarak kabul edilmesi konusu, ele alınmayı ve çözüme kavuşturulmayı beklemektedir. Öte yandan mürekkep baskılı bir kitabın Braille formatında sayfa sıralamasında karışıklıklar ve sayfa eksiklikleri gibi sorunlarla karşılaştığı saptanmıştır. Son olarak; yazım kılavuzunun güncel halinin Braille formatının mevcut bulunmadığı belirtilmektedir. Bu doğrultuda; Braille formatlı kitapların eğitim - öğretim yılı başında görme engelli öğretmenlere ulaştırılması, Braille basımı yapılan kitaplardaki hataların özenli biçimde kontrol edilerek yanlışlıkların giderilmesi, Braille basımı yapılmayan branşlara ait içeriklerin üretilerek gereksinim duyan görme engelli öğretmenlere ulaştırılması ve güncel yazım kılavuzunun Braille olarak basılması gerekmektedir.

2) Mevcut ders materyallerindeki görsel içeriklerin açıklama ve betimleme bakımından yetersiz olduğu, çoğu içeriğin ise betimleme ve açıklama içermediği belirtilmiştir. Bu noktada Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı bünyesinde; alanında uzman kişilerin, akademisyenlerin ve erişilebilirlik alanında donanımı bulunan kişilerin de yer aldığı bir erişilebilirlik komisyonunun oluşturulmasının sağlanması önerilmektedir.

3) E-içeriklerde bulunan grafik ve tablolar, görme engelli öğretmenlerin kullanmakta olduğu ekran okuyucu yazılımlarla uyumlu değildir. Ayrıca e-içerikler farklı ihtiyaçlara cevap verebilmesi için ePub, DOC, PDF, DAİSY ve BRF gibi dosya formatlarda sunulmalıdır.

4) Eğitim kurumlarının, doküman küre ve kabartma (Braille) haritaların donanımı bakımından yetersiz olduğu belirtilmiş; Braille hazırlanan haritaların renklendirilmemiş olması nedeniyle görme engelli öğretmenlerin bu materyali gören öğrencilere ders anlatırken kullanamadığına vurgu yapılmıştır. MEB - Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı Ders Aletleri Yapım Merkezi'nin, görme engelli öğrenci ve öğretmenlerin kullanabileceği ve farklı bilgi, beceri ve kazanımları edinmeyi sağlayan, çağın şartlarına uygun, evrensel ve kullanılabilir materyaller üretmesi mümkün kılınmalıdır.

5) Görme engelli öğretmenlerin materyal geliştirmesi ve var olanları çoğaltması noktasında yaşanan güçlükler şu şekilde belirtilmiştir:

-Fotokopi makinelerinin dokunmatik ve sesli uyarılardan yoksun oluşu, görme engelli öğretmenlerin bu cihazları kullanmalarını engellemektedir.

-Özellikle okul öncesi eğitim olmak üzere materyal hazırlamakta kullanılan araç ve gereçlerin engellileri kapsayıcı şekilde tasarlanmamış olması, bu alandaki görme engelli eğitimcilerin materyal üretimini zorlaştırmaktadır.

-Dijital ortamda materyal geliştirmeyi sağlayan araçlar ekran okuyucu yazılımlarla uyumlu değildir. Dolayısıyla görme engelli öğretmenler bu araçları kullanamamaktadır.

Tüm bu sebeplerle görsel uyarılara hitap eden içerikler hazırlama noktasında görme engelli öğretmenlerin teknik eğitim ve kurslarla desteklenmesinin hizmet içi eğitim kapsamında değerlendirilmesi; görme engelli öğretmenlerin mesleğini daha verimli biçimde yapabilmesini sağlayan donanımların temin edilmesi ve dijital materyal üretme araçlarının erişilebilir hale getirilmesi çalışmalarına hız verilmesi gerekmektedir.

6) Eğitim kurumlarında bulunan etkileşimli tahtaları görme engelli öğretmenlerin kullanabilmesi için ek yazılım ve donanımlar gerekmektedir. Bu noktada görme engelli öğretmenlere kablosuz veya bluetooth klavye temin edilmeli, ekran okuyucu yazılımlar yüklenmeli ve formatör öğretmenler görme engelli öğretmenleri tahta kullanımı noktasında yönlendirebilmeleri amacıyla bilgilendirilmelidir. Ayrıca etkileşimli tahtalarda kullanılması amacıyla Bakanlık tarafından geliştirilen yazılımlar erişilebilirlik kriterlerini içermelidir. Son olarak; görme engelli öğretmenlerden etkileşimli tahta kullanımı noktasında desteğe ihtiyacı olanlara yönelik hizmet içi eğitimler düzenlenmelidir. Bunlardan bağımsız olarak; görme engelli öğretmenlerden talep edenlere ekran okuyucu veya ekran büyültme yazılımı ve bunların kullanılabildeği bilgisayar gibi destek teknolojileri ve donanımlar sağlanmalıdır.

7) Görme engelli öğrencilere yönelik dağıtımı yapılan Braille (kabartma) ekranların görme engelli öğretmenlere de temin edilmesi gerekmektedir. Zira görme engelli bir öğretmen bu cihaz aracılığıyla teknolojiyi ders esnasında daha etkin kullanabilecektir. Ayrıca, bu sayede etkileşimli tahtayı da daha rahat yönetebilecektir.

8) EBA'nın (Eğitim Bilişim Ağı) gerek içeriklerinin, gerekse web sitesi ve mobil uygulamalarının görme engelli öğretmenler için kullanılabilir hale getirilmesi çalışmalarına hız verilmesi ve bu sürecin sistematik biçimde yürütülebilmesinin sağlanması gerekmektedir. Halihazırda görme engelli öğretmenler EBA'yı kullanırken oldukça zorlanmakta ve içeriklerinden beklenen düzeyde yararlanamamaktadır. Ayrıca etkileşimli tahtalarda kullanılan Z-kitaplar da ekran okuyucu yazılımlarla uyumlu değildir ve görme engelli öğretmenler bu materyallerden de istifade edememektedir. Dolayısıyla bu husus da ele alınmayı gerektirmektedir.

9) Bakanlık bünyesinde verilen uzaktan eğitimlerden görme engelli öğretmenler hiçbir biçimde yararlanamamaktadır. Bu şekilde düzenlenen online eğitimler, gerek sistemin ekran okuyucu yazılımlarla uyumsuzluğu, gerekse de eğitim ve sınav içeriklerinin yoğun miktarda görsellik içermesi nedeniyle, görme engelli öğretmenlere hitap etmemektedir. Dolayısıyla bu eğitimlerden görme engelli öğretmenlerin yararlanabilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

10) Bakanlığın Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığınca geliştirilen E-Okul ve MEBBİS uygulamaları web erişilebilirlik kriterlerini karşılamamaktadır. Ekran okuyucularla erişilemeyen alanlar, etiketlenmemiş bağlantı ve düğmeler, hiyerarşik olarak başlıklandırılmamış sayfalar ve daha başka birçok sorun, bu uygulamaların erişilebilirlik şartlarını taşımadığına somut örneklerdir. Ayrıca E-Okul ve MEBBİS mobil uygulamaları da erişilebilir değildir. Diğer yandan, kullanıcı girişi yapmayı gerektiren ve güvenlik kodu alanı barındıran alanların bazılarında sesli kod alternatifi bulunmamaktadır. Ayrıca görme engelli öğretmenler E-Okul üzerinden not girişi yaparken farklı sekmeler arasında dolaşarak kontrol sağlamakta ve bu nedenle daha fazla ek süreye gereksinim duymaktadırlar. 10 dakikalık süre görme engelli öğretmenleri mağdur etmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı internet sitesi de yapılan son güncellemelerle erişilebilirlikten uzaklaşmaktadır. Bu doğrultuda, E-Okul ve MEBBİS uygulamalarının gerek internet ve gerekse mobil taraftaki erişilebilirlik çalışmalarına hız verilmeli; güvenlik kodu girmeyi gerektiren tüm alanlara sesli kod alternatifi eklenmeli; görme engelli öğretmenlerin E-Okul'daki oturum süresi uzatılmalı; Milli Eğitim Bakanlığı'na ait www.meb.gov.tr internet sitesi ve buna bağlı olarak çalışan eğitim kurumlarının sayfaları erişilebilirlik kurallarına göre tasarlanmalıdır.

5. Bölüm: Genel Değerlendirme, Sonuç Ve Öneriler

Öğretmenlik, ülkemizde görme engellilerin en çok tercih ettiği kariyer mesleğidir. 2017 Ekim dönemi verilerine göre Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı eğitim kurumlarında görev yapan görme engelli öğretmen sayısı 1.375'tir. O tarihten sonra yapılan engelli öğretmen atamaları sonucunda bu sayının 1.500 civarına yaklaştığı düşünülmektedir. Görme engelli öğretmenlerin büyük bir kısmı son 9 yılda yapılan engelli öğretmen atamaları sonucunda atanmıştır. Ayrıca bu dönemde genel atamalar kapsamında Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) puanına göre göreve başlayan görme engelli öğretmenler de bulunmaktadır. Tüm bu gelişmelere dayanarak, Bakanlığın engelli kişilerin öğretmenlik yapmasına dönük politikasının devam edeceği tespitinde bulunmak mümkündür. Kuşkusuz bu politika tarafımızca olumlu şekilde karşılanmaktadır. Zira görme engelli öğretmenlerin öğrencilerle sınıf ortamında bir araya gelmesi ve etkileşim halinde bulunması, engelli bireylere karşı toplumda oluşan önyargıların kırılmasına hizmet edecek bir olgudur. Nitekim görme engelli öğretmenlerin büyük bir kısmı genele hitap eden eğitim kurumlarında görev yapmakta; çok az bir kısmı görme engelli öğrencilere yönelik eğitim veren kurumlarda çalışmaktadır.

Gelgelelim, engelli öğretmenlerin atanması hususunda önemli bir atılım gerçekleştiren Milli Eğitim Bakanlığı, göreve başlayan engelli öğretmenlerin mesleğe uyumu ve erişilebilir şartlarda mesleğini icra edebilmesine dönük çalışmalar yapma noktasında aynı hızda bir ilerleme kaydedebilmiş değildir. Bu durum birçok sorunu beraberinde getirmekte ve bunların çözümünde çoğu zaman görme engelli öğretmen tek başına mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla böyle bir ortamda görme engelli öğretmen mesleğini layıkıyla yapmakta zorlanır hale gelmekte, hem erişilebilir olmayan ortamlar ve materyallerle, hem de kendisine karşı oluşan önyargılarla baş etmek için enerji harcamaktadır. Hiç kuşkusuz bu, sürdürülebilir bir şey değildir ve engelli öğretmenlerin atanması sürecinde önemli bir yol alan Milli Eğitim Bakanlığı'nın engelli öğretmenlerin verimli bir şekilde mesleğini yapabilmesi için de gerekli tedbirleri alması zaruridir.

Eğitimde Görme Engelliler Derneği (EGED), kurulduğu günden itibaren görme engelli öğretmenlerin karşılaştığı sorunları ilgi alanı olarak belirlenmiş ve bunların çözümü için aktif rol oynamıştır. Bu kapsamda yerel ve online toplantılar düzenlemiş, idari ve hukuki girişimlerde bulunmuş, ülke çapında 327 görme engelli öğretmenin katılım sağladığı bir anket düzenleyerek sonuçlarını kapsamlı bir rapor haline getirmiş (bkz: <http://eged.org/anketsonucort>) ve nihayet AB Sivil Düşün Aktivist Programı desteğiyle ve 50 kişinin katılımıyla ulusal çapta bir "Görme engelli öğretmenlerin sorunları ve çözüm önerileri" çalıştayını düzenlemiştir. Derneğimiz böylelikle şu ana kadar gerçekleştirdiği çalışmalar neticesinde yaklaşık 500 görme engelli öğretmene doğrudan ya da dolaylı olarak ulaşabilmiştir ki; bu, toplam görme engelli öğretmen sayısının yaklaşık %30'una denk gelmektedir. EGED bu birikimlerine dayanarak gerçekleştirdiği çalıştayda; Bakanlıkla ilişkiler ve mevzuat düzenlemeleri, kurum içi iletişim, sınıf yönetimi ve ölçme değerlendirme, ders materyalleri ve eğitim teknolojilerinin kullanımı olmak üzere dört başlıkta atölye çalışması düzenlemiştir. Katılımcıların tamamı dört atölye çalışmasına da katılmış ve görüşlerini rahatlıkla aktarabilmiştir. Bu tespitler derneğimizin düzenlediği ve daha önce zikredilen anket verileriyle de paralellik içermektedir. Dokümanın ilk dört bölümde gerçekleştirilen atölye çalışmaları sonucunda ortaya çıkan sorunlar ve çözüm önerilerine ayrıntılı olarak değinilmiştir. Bu bölümde ise; Milli Eğitim Bakanlığı'nın görme engelli öğretmenlerin erişilebilir biçimde mesleğini icra edebilmesi için geliştireceği politikalara yol gösterebilmek amacıyla yapılabilecek uygulamalara

özet olarak yer verilmiştir. İfade edilen çözüm önerilerinin hayata geçirilmesi halinde, hem görme engelli öğretmenler, hem de onların öğrencileri eğitim - öğretim sürecini daha verimli şekilde yürütebileceklerdir.

Sorunların tüm paydaşların katılımlarıyla ve diyalog yoluyla çözülebileceğine inanan EGED; görme engelli öğretmenlerin daha erişilebilir ortamlarda görevini yapabilmesine katkı sağlamak için bilgi, deneyim, motivasyon ve tüm samimiyetiyle, bu süreçte her türlü katkıyı vermeye hazır durumdadır.

Aşağıda, Milli Eğitim Bakanlığı'nın görme engelli öğretmenlere yönelik gerçekleştireceği politikalara maddeler halinde öneriler getirilmiştir:

1) Ataması yapılan görme engelli öğretmenlerden göreve başlamadan önce istenen ve sağlık raporu aldıkları hastaneden alınma koşulu getirilen "öğretmen olabilir" ibareli rapordan vazgeçilmeli, adaylık sürecinde tüm öğretmenlerle aynı uygulamalara tabî tutulan görme engelli öğretmenlerin değerlendirmeleri de bu çerçevede yapılmalıdır.

2) Aday pozisyonunda bulunan görme engelli öğretmenlere tahsis edilen danışman öğretmenlere engellilik üzerine farkındalık eğitimleri verilmeli, bu faaliyette görme engelli öğretmenlerin hangi yöntemleri kullandığına mutlaka vurgu yapılmalıdır.

3) Eğitim kurumları mimari açıdan belirlenmiş kriterler çerçevesinde erişilebilir hale getirilmeli ve her engel grubunun bu kurumlarda bağımsız biçimde hareket edebilmesi sağlanmalıdır.

4) Mevzuatta birlik sağlanmalı; ortaöğretim kurumlarında görev yapan görme engelli öğretmenlere verilen kendi tercih etmesi halinde nöbet tutma (91. madde) ve ders programı düzenlenmesinde engel durumunun göz önünde bulundurulmasını isteme hakları (12. madde), okul öncesi eğitim ve ilköğretim kademesinde görev yapan görme engelli öğretmenler için de düzenlenmeli; ilgili yönetmelikte gerekli değişiklikler yapılmalıdır. Ayrıca engelli öğretmenleri ilgilendiren mevzuatlarda yoruma yer bırakmayacak şekilde düzenlemeler yapılmalı; Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nin mazerete bağlı yer değiştirme sürecini (madde 49) ve resen görev yeri belirlemeden istisna olma durumunu (madde 53) hüküm altına alan maddeler, daha açık ifadelerle belirtilmelidir. Son olarak hazırlanması planlanan öğretmenlik meslek kanununda engelli öğretmenlerin sahip olduğu haklara detaylı olarak yer verilmelidir.

5) Yurt Dışında Görevlendirilecek Öğretmenleri Seçme Sınavı'na görme engelli öğretmenlerin başvuru yapmaları ve gerekli aşamaları geride bırakarak atanmaya hak kazananların görevlendirmelerinin yapılması sağlanmalıdır. Bu doğrultuda halihazırda başvuru kılavuzunun 2/1. bölümünde bulunan başvuru şartları yeniden düzenlenmelidir.

6) Okul idarecilerine yönelik olmak üzere, ülke genelinde görme engelli öğretmenlerin hangi yöntemleri kullanarak ve ne gibi destek teknolojilerinden yararlanarak öğretmenlik yaptıklarının anlatıldığı seminerler düzenlenmelidir. Bu seminerlerde görme engelli öğretmenlerin kendi deneyimlerini aktarmasına da imkan sağlanmalıdır. Ayrıca engelli öğretmenlerin sahip olduğu haklar da bu seminer yoluyla okul idarecilerine belirtilmelidir. Böylelikle görme engelli öğretmenlere yönelik oluşan önyargıların asgari seviyeye indirilmesi yolunda önemli bir adım atılmış olunacaktır. Son olarak; mobbinge maruz kalan görme engelli öğretmenlerin hangi mekanizmaları kullanarak mağduriyetlerini aktarabileceklerine dair bilgilendirmeler yapılmalıdır.

7) Görme engelli öğretmenlerin yapılan duyurulara erişebilmesi amacıyla gerekli tedbirler alınmalı; Doküman Yönetim Sistemi'nin (DYS) öğretmenlerin kullanımına açılması çalışmalarına hız verilmelidir.

8) Sınıf defterlerinde Konu kazanımlarını doldurma ve yoklama alma sürecine yönelik E-Okul üzerinde nasıl bir modül geliştirilebileceği araştırılmalı; gerekli koşullar sağlandıktan sonra bu düzenleme hayata geçirilmelidir. Ayrıca sınavların dijital ortamda yapılabilirliği de orta ve uzun vadeli olarak ele alınmalıdır. Bunlar, hem eğitimde dijital dönüşüm için gerekli uygulamalar, hem de görme engelli öğretmen için erişilebilir yöntemler olması bakımından önemlidir.

9) Görme engellilere yönelik basımı yapılan Braille kitaplar gecikmeksizin her eğitim - öğretim yılı başında gereksinim duyanlara ulaştırılmalı; Braille kitaplarda yoğun olarak karşılaşılan yazım yanlışlığı ve basım hatası gibi sorunların giderilebilmesine özen gösterilmeli; Braille basımı yapılmayan branşlara ait içerikler basılmalıdır. Ayrıca, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Ders Aletleri Yapım Merkezi'nde görme engellilere yönelik daha nitelikli materyaller üretilmeli, evrensel tasarıma uygun harita, geometri araçları vb. materyaller gereksinim duyanlara temin edilmelidir.

10) EBA üzerinde yayınlanan ders kitapları, görme engelli öğretmenlerin rahatlıkla erişebilmesi için ePub, DOC, PDF, DAISY ve BRF gibi dosya formatlarında da sunulmalıdır. Ayrıca ders kitapları ve diğer eğitim içeriklerinde bulunan görsellerin (grafik, tablo, resim, karikatür vb.) detaylı olarak betimlenmesi gerekmektedir. Bu iş için Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nca ve diğer paydaşların katılımıyla bir komisyon oluşturulmalı; böylelikle mezkur sorun ivedilikle çözüme kavuşturulmalıdır.

11) Görme engelli öğretmenlere ihtiyaç duydukları yazılım ve donanımlar ulaştırılmalıdır. Bu cümleden olarak; etkileşimli tahtaları kullanabilmeleri için kablosuz veya bluetooth klavye ve ekran okuyucu / ekran büyütme yazılımı, görme engelli öğrencilere dağıtılan Braille okuma ve not alma cihazı gibi destek teknolojileri mutlaka tahsis edilmelidir.

12) Eğitim Bilişim Ağı (EBA), ivedi olarak; hem içerikler bakımından, hem de sistem erişilebilirliği bakımından görme engelli öğretmenlerin kullanımına uygun hale getirilmelidir. Bakanlığın uzaktan eğitim sistemi, görme engelli öğretmenlerin faydalanabilmesini sağlayacak düzenlemeleri kapsayacak şekilde tasarlanmalıdır. Ayrıca E-Okul, MEBBİS ve Bakanlığa ait internet sitesinde gerekli erişilebilirlik düzenlemeleri yapılmalıdır.